

IQBAL'S QUATRAINS IN ARMUGHAN-I HIJAZ*

Q. A. Kabir, Tr.

چہاں از خود بروں آوردہ کیست؟
جمالش جلوہ بے پردہ کیست؟
مرا گوئی کہ از شیطان حذر کن؟
مگو با من کہ او پروردہ کیست؟

Who brought the wide world on the cosmos scene?

Who flashed the sheen of the "Beauty Unseen"?

You bid me look out for the Satan's teen;

Who reared him to teem on the Gardens green ?

دل بے قید من در پیچ و تابست
نصیبے من عتابے یا خطابست
دلِ ابلیس ہم نتوانم آزد
گناہ گاہے گاہے من صوابست

My heart not prisoned is writhing with pain,

Is he destined for a prize or a sheer disdain?

* *Armughān-i Hijāz*, pp, 4-13.

I wished not to hurt the Satan's heart too,
So often my sins—God bless--were true.

صَبَّئْتُ الكَلْسِ عَنَّا أُمَّ عَمْرٍو
و كَانَ الكَاسَ مَجْرَاهَاً الیَمینَا
اِگر ایس است رِسمِ دوستداری
بدیوارِ حرم زن جام و مینا

O AMRINE, thou hast reversed the cup of Wine
While the Cup had to move from right-hand line;
If this is fashion of thy fellowship lore
By the sacred "WALL" bang the flask and bowl.

بِخود پیچیدگان در دل اسیرند
همه در د اند و درمان ناپذیرند
سجود از ما چه میخوابی که شایان
خراجی از ده ویران نه گیرند

The self-diving hearts are captives of Lures,
All victims of pains and wriggling for Cures;
Thou seekest my kowtows but see that Kings
Are never prone to tax the desolated Wings.

دلِ من در کشادِ چند و چون است

نگاهش از مه و پروین بلند است
بده ویرانه در دوزخ او را
که این کافر بسے خلوت پسند است

My mind often rakes in man's "how" and "why,"

The glance getting higher than Stars and Sky;

So hurl this heart in a ruined hellish heat,

This heathen is mad for a lone retreat.

چه شور است این که در آب و گل افتاد
ز یک دل عشق را صد مشکل افتاد
قرارِ یک نفس بر من حرام است
بمن رحمے که کارم با دل افتاد

Why the Mud and Clay make a roaring glee

A hundred Love trials one heart would see;

A moment's rest is destined not to me,

Me forbear my deeds are linked with Heart and me.

روم رابے کہ او را منزله نیست
ازان تخمے کہ ریزم حاصلے نیست
من از غم ہا نمی ترسم و لیکن
بده آن غم کہ شایانِ دلے نیست

From whence I hail and whither will I go,
I gather no gains from the seeds I sow;
I fear not the griefs on a point please see,
I wish not the griefs not worthy of me.

مئے من از تنک جامان نگہ دار
شرابِ پختہ از خامان نگہ دار
شرر آز نیستانے دور تر بہ
بخاصان بخش و از عامان نگہ دار

Keep off my wine from the shallow-hearted meeks,
Hold the ripe rum from the raws and the weaks,
As we keep the spark away from the reeds and hay,
So hold for the known and keep the crowd away.

ترا این کشمکش اندر طلب نیست
تر این درد و داغ و تاب و تب نیست
ازان از لامکان بگریختم من
کہ آن جا نالہ ہائے نیم شب نیست

Thou hast no quest in thy efforts and zeals,
No wounds and scars and stirring writhing reels,
To the empyrean Stay I preferred a flight,

It was void of wails of the mid of night.

ز من ہنگامہِ دہ ایں جہاں را
دگرگوں کن زمین و آسمان را
ز خاکِ ما دگر آدم بر انگیز
بکش ایں بندہٴ سود و زیاں را

Bid me shake the world with a cry and hue,
Get change on the globe with a complex new,
From the dust of mine make an Adam again,
Kill the bonds and slaves of the Loss and Gain.

جہانے تیرہ تر با آفتابے
صوابِ او سراپا ناصوابے
ندائم تا کجا ویرانہٴ را
دہی از خونِ آدم رنگ و آبیے

The gloom still lurking in the broad daylight,
His right is ne'er right but the might is right;
I know not how far he stoops to his doom,
From the Adam's blood get a glow and bloom.

غلامم جز رضائے تو نجویم
جز آن راہے کہ فرمودی نہ پویم

و لیکن گر بہ این ناداں بگوئی
خرے را اسپ تازی گو نہ گویم

Thy slave I am and seek thy pleasure alone,
I tread not a path not guided and shown;
If thou ever bids this silly slave to say,
An ass a Berber horse I would not say.

نخواہم این جہاں و آن جہاں را
بجز این بس کہ دائم رمزِ جاں را
سجودے دہ کہ از سوز و سرورے
بوجد آرم، زمین و آسماں را

I wish not this World nor the Cosmos whole,
Save that I know the essence of the Soul,⁷⁶
So kindle my kowtows with melting delight,⁷⁷
Bid me move the world with an ecstatic light.

مسلمانے کہ در بندِ فرنگ است
دلش در دستِ او آساں نیاید

⁷⁶ Or the inner pith of Soul.

⁷⁷ Kindle being a verb, emphasis can also be in the end of 'die. If "So kindle" is read as ONE METRE, then add "a" before "melting".

ز سیمائے کہ سودم بر در غیر
سجودے بوذر و سلمان نیاید

A Moslem tied down to a European fold,
his heart cannot be with ease in his hold;
From the head I knocked at an alien's door,
This bow can't be in Bu Zar-o Salmān's lore.⁷⁸

به آن قوم از تو مے خواہم کشادے
فقیہش بے یقینے، کم سوادے
بسے نادیدنی را، دیدہ ام من
مرا اے کاش کہ مادر نہ زادے

I seek for this nation a rising field jurists,
With jurists confused and too hard to yield;
The woes I have seen I wish not to spot,
Alas my mother had mothered me not!

⁷⁸ Viz. Abu Zar-o Salmān, two disciples of the Prophet.